

ולדברי זקני דרום, שהקרבת מרצה בדיעבד, פשיטא שיעלו! כמו כן בגמ' במעילה (ה,ב), בדיון האם פסול עושה שיריים, נאמר שטמא הראוי לעבודת ציבור "עושה שיריים" ובכך פוסל לגמרי את הקרבן⁸.

סיכום

לדעת זקני דרום כהן טמא מת שעבד במקדש אינו מחלל עבודתו, והדין במשנה שטמא מחלל עבודתו נאמר על טמא שרץ. יש אומרים שלדעתם טמא מת ביומו השביעי מחלל עבודתו, כטמא שרץ (תוס'; ובאחרונים יש שתמחו עליהם). ריש לקיש חולק ופוסל עבודתו של כל טמא, וסוגיית הגמ' נוטה כדעתו, וכן מוכח בתוספתא ובסוגיות הגמרא, וכן פסק הרמב"ם.

מערכה נב. 'טומאה דחוייה בציבור' בטומאת שרץ (כב-ב, כג,א)

מת שהקריב קרבן יחיד, אומרת שלדעתם, אם רוב הציבור נטמאו בטומאת שרץ – אין הם מקריבים בטומאה.

הגמ' קובעת כלל בעניין זה (המופיע גם בפסחים ס,א): "כל שביחיד נדחה – ציבור עבדי בטומאה", כלומר, בכל טומאה האוסרת על היחיד לשלוח לעזרה את קרבן הפסח שלו, ומצריכה אותו לדחות את קרבנו לפסח שני – יכול הציבור, כשרובו טמא, להביא את הקרבן בטומאה בפסח ראשון¹. לפיכך, השאלה האם טומאת שרץ נדחית בציבור תלויה בשאלה מקדימה: מה דינו של יחיד שבערב פסח הינו טמא שרץ? האם הוא יכול לתת את קרבנו לאדם אחר שיביאנו לעזרה, על מנת שטמא השרץ יאכל ממנו לערב, לאחר שיטבול ויעריב שמשו? אם נאמר ש"אין שוחטין וזורקין (את דם הפסח²) על טמא שרץ" – בהכרח, על פי הכלל האמור, שציבור שנטמאו בשרץ יכולים להביא את הקרבן בטומאה. מכאן מסיקה הגמ', שמכיוון שלדעת זקני דרום ציבור שנטמא בשרץ אינו יכול להקריב קרבן בטומאה – בהכרח לדעתם ההלכה היא ש"שוחטין וזורקין על טמא שרץ". נמצא, שכאשר יחידים או גם רוב הציבור טמאי שרץ – ישלחו הטמאים את קרבנם למקדש ויאכלוהו בערב.

על פי זה כותבים תוס' (ד"ה טמא מת) שלדעת זקני דרום

קרבת הציבור והיחיד – הציץ מרצה על טומאת הדם ועל טומאת הגוף, חוץ מנזיר ועושה פסח, שהציץ מרצה על טומאת הדם ואין מרצה על טומאת הגוף... כיצד? היה הולך לשחוט את פסחו, ואמרו לו: מת היה עמך בבית...". תוספתא זו עוסקת בטומאת מת, ונאמר בה במפורש שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף בנזיר ובפסח. "טומאת הגוף" האמורה כאן היא טומאת בעל הקרבן⁶, ומכאן שטמא מת אינו יכול לשלח פסחו, ולא כדעת זקני דרום⁷.

גם בגמ' (להלן פד,ב) משמע שלא כזקני דרום: בברייתא שם נאמר שקרבן שהוקרב על ידי הפסולים לעבודה, אם עלה למזבח – לא ירד, והגמ' מעמידה זאת "בהנך פסולי דחזו לעבודת ציבור", ומשמע שמכיוון שמצינו בהם קולא מסוימת במקום אחד – מכשירים אותם בדיעבד אם עלו.

כלל הוא בידינו: "טומאה דחוייה בציבור". פירוש הדבר, שקרבן שיש תאריך קבוע להקרבתו, כגון תמידין ומוספין או קרבן פסח, מוקרב, בהעדר ברירה אחרת, גם בטומאה. כלל זה נלמד (בפסחים סז,א) מן הפסוק על פסח שני: "איש איש כי יהיה טמא לנפש... ועשה פסח לה". בחודש השני... (במדבר ט,י-יא), עליו אומרת הגמרא: "איש נדחה לפסח שני – ואין ציבור נדחה לפסח שני, אלא עבדי בטומאה".

הסוגיה עוסקת בשאלה האם דין זה נאמר דווקא בטומאת מת, עליה מדובר בפסוק זה, או גם בטומאות אחרות. לגבי טומאות היוצאות מגוף האדם (זב ומצורע נדה יולדת ובעל קרי) – אין ספק שבהן לא נאמר דין זה (עיין פסחים פ"ט מ"ד וגמ' שם סז,א). הדיון הוא לגבי טומאות הנובעות ממגעו של האדם בטומאה חיצונית, כגון טומאת שרץ ונבלה, האם דינן לעניין זה כטומאת מת. הסוגיה מזכירה את טומאת שרץ כדוגמא בלבד לכל הטומאות מסוג זה.

שיטת זקני דרום

סוגייתנו, אגב עיסוקה בדעת זקני דרום בעניין כהן טמא

1. כלל זה גם מהתפך: כל אימת שהיחיד אינו נדחה, אלא מקריבים עבורו - הציבור אינו עושה בטומאה. הטעם לכך פשוט: כשם שניתן להקריב עבור היחיד הטמא, אם הוא טמא טומאה כזו שיוכל להיטהר ממנה לערב ולאכול, כך ניתן גם להקריב עבור ציבור הטמאים, ובלבד שיטהרו ויאכלו בערב בטהרה.

2. הדיון הוא לגבי קרבן פסח, שעיקרו בא לאכילה על ידי הבעלים (המנויים), וחובה על כל אחד ואחד לאכול ממנו לפחות כזית, ולכן יש מקום לומר שלא מקריבים עבור מי שטמא בשעת ההקרבה, וכעת אינו ראוי לאכול מן הקרבן. בשאר קרבנות, הכול מסכימים ששוחטין וזורקין על מי שאינו יכול לאכול מן הקרבן, כגון טמא שרץ (ראה רמב"ם הל' ביאת מקדש ב,יב, המובא להלן), ולגבי טמא מת - ראה במערכה הבאה.

6. אילו היתה הברייתא עוסקת בטומאת כהן - היתה ממנה ראייה לדברי זקני דרום, שכהן טמא מת מרצה ברוב הקרבנות. אבל בטומאת הכהן אין סברה לחלק בין נזיר ועושה פסח לבין שאר הקרבנות (עיין רש"י כג,א ד"ה מפני שאמרו וד"ה כגון שנטמא כהן בשרץ), ולפיכך הכרח להעמידה בטומאת הבעלים.

7. הגמ' הקשתה על זקני דרום מהמשנה בפסחים (פ,א): "נזיר ועושה פסח - הציץ מרצה על טומאת דם, ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף", ותירצה שלדעת זקני דרום משנה זו מדברת בטומאת שרץ, אבל תירוץ זה אינו אפשרי ביחס לתוספתא, שבה נאמר במפורש שהיא עוסקת במי שנטמא במת.

8. בניגוד לפסולי עבודה אחרים, שמה שעשו פסול אבל אם נשאר בצואר הבהמה מדם הנפש - יכול כהן כשר לבוא ולעשות את העבודה מחדש, ראה להלן מערכה פה.

לדעת רש"י, משפט זה משווה בין הכהנים בקרבן ציבור לבין הציבור: כשם שהיתר הטומאה הוא רק כשרוב הציבור טמאי מת, ולא טמאי שרץ, כך גם הכהנים המקריבים בציבור יהיו טמאי מת ולא טמאי שרץ. אולם לדעת ר"ת משפט זה משווה בין הכהן בקרבן יחיד לבין הציבור: כשם שלציבור בעלי הקרבן לא הותרה טומאת שרץ (שהרי לדעת רבנו תם ההיתר הוא להקרבה בלבד ולא לאכילה, וממילא הוא תלוי בטומאת רוב הכהנים או רוב כלי השרת, ולא ברוב בעלי הקרבן. קדשי דוד), כך גם הכהן המרצה בקרבן יחיד הוא טמא מת בלבד.

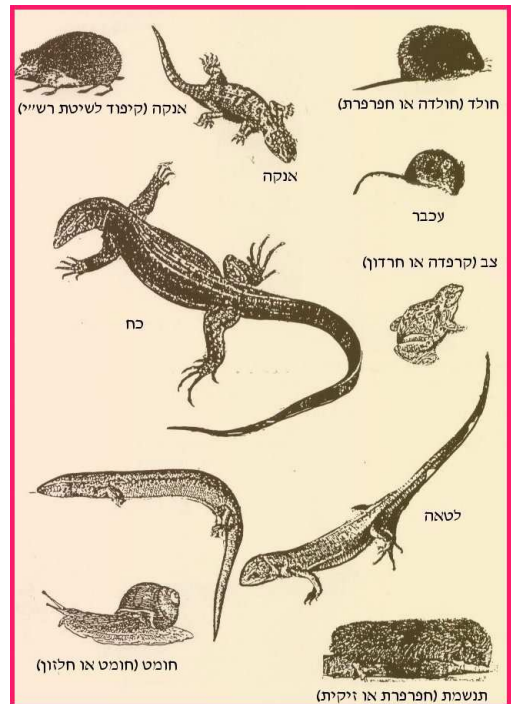
פשטות הגמ' בסוף הסוגיה (כגב) שלא כרבנו תם: "הא אינו נושא [הציץ] אלא עוון טומאה שהותרה מכללה בציבור. מאי טומאה? אילימא טומאת שרץ – היכא אשתרי? אלא טומאת מת". ובשטמ"ק (אות א) הסביר לדעת ר"ת: "היכא אשתראי היתר גמור לאכול בטומאה, ד'לרצון להם' משמע היתר גמור".

עוד הקשה בקרן אורה: לדברי ר"ת צריך לומר שלפי הדעה שאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ – הותרה טומאת שרץ בציבור אפילו לאכול בערב (שהרי לדבריו יש לפרש את הגמ': "אי קסברי אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ – אמאי לא עבדי ציבור בטומאה" – אפילו לאכול), וזו מניין? הרי יכולים הם לטבול ולהיטהר, ולמה יתירו להם לאכול בטומאה?

המחלוקת על שחיטה עבור טמא שרץ

דין זה של "שוחטין וזורקין על טמא שרץ" נידון בפסחים צא-ב, ושם הוא שנוי במחלוקת אמוראים: לדעת רב אין שוחטין עליו, ולדעת עולא שוחטין. הגמ' שם דנה בטעמו של רב, ובתחילה היא אומרת שלדעתו מדאורייתא אכן שוחטים עליו, אבל הוא חושש שמא הטמא יפשע ולא יטבול, ונמצא שהקרבן נשחט עבור אדם שאינו יכול לאכול ממנו. אולם בהמשך הגמ' דוחה הסבר זה, ולמסקנתה רב סובר שמן התורה אין שוחטין על טמא שרץ. רב לומד זאת מכך שהתורה קבעה את פסח שני לטמא מת גם עבור אלו שבפסח ראשון היו ביום השביעי לטומאתם, ככתוב (במדבר טו, ו): "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא", אבל למחרת – היו טהורים⁵. מכאן שגם אלו שיכולים להיטהר עד הערב, כמו טמא שרץ, אינם משלחים את קרבנם. נמצא, על פי הכלל האמור, שדברי זקני דרום על דחיית טומאת שרץ בציבור תלויים במחלוקת זו.

טומאת מת ביום השביעי לא הותרה, מכיוון שהציבור יכול לשלח את קרבנו לעזרה ולאכול בטהרה לערב, וכן מבואר בפסחים (סטב), שטמא מת בשביעי שלו דינו כטמא שרץ לעניין זה³.

שמונה שרצים. (המקור: ספר 'המאור' על מסכת חולין, באדיבות המחבר, הרב י.מ. לוינגר). בתורה הוזכרו שמונה סוגי שרצים, המטמאים במותם את הנוגע בהם (ויקרא יא, כט-ל). לדיון נרחב על זיהויים ראה בספר 'שיחת חולין' על מסכת חולין, עמ' תקכה-תקלא. בעלי החיים הגדולים יותר מטמאים במותם גם את הנושא את נבלתם. שאר מיני השרצים מלבד שמונה אלה, כגון נחש, עקרב וצפרדע, אינם מטמאים כלל.

רבנו תם: טומאה דחוייה בציבור – אפילו בטומאת שרץ

רבנו תם (תוס' ד"ה אי הכי; שטמ"ק אות ג בהשמטות) מפרש, שגם לדעת זקני דרום טומאה דחוייה בציבור הן בטומאת מת והן בטומאת שרץ⁴. מה שאמרו זקני דרום שטמא מת מרצה בציבור וטמא שרץ לא, פירושו שבטומאת מת הותר לא רק להקריב את הקרבן אלא גם לאכול ממנו (פסחים פ"ז מ"ד), ואילו בטומאת שרץ הותרה ההקרבה בלבד ולא האכילה. סברתם היא, שמכיוון שמצינו בטומאת מת ריצוי כה גדול, המתיר אפילו באכילה – מסתבר שאפילו בקרבן יחיד הרי זה מרצה בדיעבד. הגמ' אומרת שלדעת זקני דרום "מכפרין – כמתכפרין".

3. תוס' למדו מכך גם לגבי ריצויו של כהן טמא בקרבן יחיד, ועל כך השיגו אחרונים, ראה במערכה הקודמת, אבל השגתם אינה נוגעת לדחיית טומאה בציבור. מסתימת הרמב"ם משמע לא כך, שטומאת מת ביום השביעי דחוייה בציבור, למרות שפסק שטומאת שרץ אינה דחוייה (חזון איש סי' ד ס"ק יד).

4. תוס' כותבים תחילה שהמקור לכך הוא הדרשה (בפסחים עז,א): "במועדו - ואפילו בטומאה", שאינה מחלקת בין הטומאות השונות. אך דחו, שהרי הכל מודים שטומאת זב וכיוצא בה אינה נדחית, והסיקו שעיקר הדין אכן נאמר בטומאת מת בלבד, וטומאת שרץ נלמדת ממנה בקל וחומר (ועיין רש"י ד"ה מרצה ביחיד, שהדרשה מ"איש איש כי יהיה טמא לנפש" מגלה על "במועדו" שהוא בטומאת מת בלבד).

5. כן מדייקת הגמ' שם. הרמב"ם בפירושו לפסחים ז,ו מוסיף שהדבר מובן משאלת הטמאים "למה נגרע": אילו היו בתוך ימי טומאתם - הרי פשוט למה יגרעו, ושאלתם היתה מדוע הם מנועים מלהקריב למרות שיכולו להיטהר עד הערב (אך עיין בספרי שם, המובא במערכה הבאה, שלפיו השאלה "למה נגרע" היתה גם על הקרבה בתוך ימי טומאתם, ורצו שהדם יזרק עבור הטמאים למרות שהקרבן יאכל על ידי הטהורים בלבד).

אחר שיטבול, ולערב כשיעריב שמשו – אוכל את הפסח. משמעות הדברים, שאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ שלא טבל, ופסק כרב, ולא כעולא וכזקני דרום. כך כתב הרמב"ם גם בהל' ביאת המקדש (ב,יב): "טמא שרץ וכיוצא בו... משלחין את קרבנותיהם ומקריבין עליהם, חוץ מפסח שאין שוחטין אותו על טמא שרץ".

מאיך, הרמב"ם (הל' ביאת המקדש ד,ט-יב) פוסק כזקני דרום, שאין הציבור מקריבים קרבן ציבור בטומאת שרץ: "כל קרבן ציבור שקבוע לו זמן... דוחה את הטומאה. ולא כל הטומאות הוא דוחה, אלא טומאת המת לבדה... כיצד דוחה את הטומאה? הגיע זמנו של אותו קרבן והיו רוב הקהל שמקריבין אותו טמאים למת... הרי זה יעשה בטומאה... אבל הטמאים בטומאה אחרת, כגון זבין וזבות ונידות וטמאי שרץ ונבלה וכיוצא בהן לא יתעסקו בו ולא יכנסו לעזרה... שלא נדחית אלא טומאת המת בלבד". הלכות אלה מופיעות גם בסמ"ג (עשין רכד ולאין שד-שו).

פסקי הרמב"ם סותרים, לכאורה, את הכלל בגמ' כאן, שכל שהיחיד נדחה – הציבור עושה בטומאה! שאלה זו נדונה רבות באחרונים⁶, ונביא כאן שני הסברים בשיטתו.

נראה שהמפתח להבנת שיטת הרמב"ם נמצא בדבריו בפירוש המשנה לפסחים (ז,ו), שם כתב: "דע כלל זה זכרהו ולמדהו, והוא, שטומאת מת בלבד היא שנדחית בצבור ויקריבו בטומאה, ואם היה יחיד – ידחה לפסח שני כמו שנתפרש בכתוב... ודין זה [שטומאה דחוייה בציבור] אינו אלא בטומאת מת בלבד, כמו שביארנו, אבל לא טומאת שרץ, אלא מקריבין על טמא שרץ ואפילו היה יחיד, ולערב כשיטהר יאכל את הפסח בטהרה. ונתבאר כלל זה בתלמוד בבלי בפרק שני דמסכת זבחים". הרמב"ם מציין את הכלל בסוגיה כאן, שיחיד ששוחטין עליו בטומאה – אין טומאה זו נדחית בציבור, ודבריו סותרים לכאורה למה שפסק במשנה תורה, שאין שוחטין על טמא שרץ. כדי ליישב זאת יש לומר, שכוונתו באומרו בפירוש המשנה "מקריבין על טמא שרץ" – בתנאי שכבר טבל במקוה, ולא כמובנו של מושג זה בסוגיה בפסחים (צ,א-ב).

משתמע, אפוא, שכך פירש הרמב"ם את הסוגיה כאן: "מאי קסברי? אי קסברי אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ואפילו כבר טבל, אמאי לא עבדי ציבור בטומאה? הא כל שביחיד נדחה, ציבור עבדי בטומאה! אלא קסברי שוחטין וזורקין על טמא שרץ כשטבל". אבל אם לא טבל, גם אם היחיד נדחה משום כך – אין זו סיבה להתיר לציבור לעשות בטומאה, מפני שהיחיד והציבור יכולים לטבול ולהיטהר. רק אם אין שוחטין על היחיד אפילו אם טבל – אין מנוס מלהתיר זאת לציבור (מהר"ם גלאנטי, ספר 'קרבן חגיגה' דף יא,א; הר המוריה הל' קרבן פסח שם).

יש המסבירים את הרמב"ם בדרך אחרת: לדעתו, מן

הכרעת רש"י ותוספות: טומאת שרץ דחוייה בציבור

רש"י ביומא (ז,א ד"ה כל טומאת מת בצבור שרייה רחמנא) כותב: "אבל זבין ומצורעין נדות ויולדות, שטומאתו יוצא עליו מגופו, לא הותרה, ובוועל נדה – כנדה". נראה מדבריו, ובפרט מן הצורך להסביר מדוע בוועל נדה לא הותר כי דינו כנדה, שכל טומאות מגע דינן כטומאת מת, והותרו בציבור (עיין גם ברש"י שבת קלב,א ד"ה ומה צרעת).

כמו כן כותבים תוס' (זבחים יז,ב סוף ד"ה קסבר): "דלא אשתראי בציבור אלא טמא מת, והוא הדין טמא שרץ דאין טומאה יוצאה מגופו, בקל וחומר ממת, כדאיתא לקמן". תוס' מציינים לסוגיה כאן, ונוקטים בפשטות שלא כדעת זקני דרום.

ראיה להכרעה זו מהסוגיה בבכורות (לג,א): "דאשכחן דפליג רחמנא בין טומאה יוצאה עליו מגופו לבין שאין טומאה יוצאה עליו מגופו, דתנן: הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבים וזבות נידות ויולדות. ובית הלל, התם הוא דגלי רחמנא 'טמא נפש'..."

לאיך גיטא מצינו בגמ' בפסחים (סז,א): "וכי עבדי ציבור בטומאה – בטמא מת, אבל שאר טומאות לא עבדי". ניתן להבין מכאן שרק טומאת מת נדחית בציבור. אך יש לפרש ש"שאר טומאות" היינו זיבה וצרעת שהוזכרו לפני כן, ולא כלל הטומאות (עיין רש"י שם ד"ה ת"ל איש איש).

אכילת הפסח. קרבן הפסח מיוחד במינו בכך שמצוה על כל אחד ואחד לאכול ממנו, ו"לא בא מתחילתו אלא לאכילה" (פסחים פ"ז מ"ד). מכיון שכך, כאשר הוא בא בטומאה, כשרוב הציבור טמאים – מותר גם לאוכלו בטומאה, בניגוד לקרבנות אחרים שזמנם קבוע, שהקרבנות דוחה טומאה אבל לא אכילתם. מי שנטמא בשרץ בערב פסח, ויכול לטבול ולהיטהר עד הערב, נחלקו אמוראים בדינו: יש אומרים שהכהנים יקריבו את פסחו, על מנת שהוא יוכל לאוכלו בערב. ויש אומרים שמכיון שבשעת ההקרבה איננו ראוי לאכול – אי אפשר להקריב את פסחו.

שיטת הרמב"ם: טומאת שרץ אינה דחוייה בציבור

הרמב"ם (הל' קרבן פסח ו,א) פוסק: "הנוגע בנבלה ושרץ וכיוצא בהן ביום ארבעה עשר – הרי זה טובל ושוחטין עליו

6. עיין 'ספר המפתח' בהל' ביאת המקדש ד,ט.

להלכה פסקו הרמב"ם והסמ"ג שרק טומאת מת נדחית בציבור, ואילו מרש"י ותוס' נראה שהכריעו שכל טומאות מגע נדחות, ורק טומאות היוצאות מגוף האדם אינן נדחות. הגמ' מקשרת בין הדין בציבור לבין דינו של יחיד טמא שרץ בערב פסח, ואומרת שאם אותו יחיד אינו רשאי לשלח פסחו ואין שוחטין וזורקין עליו – ראוי שטומאה זו תידחה כאשר רוב הציבור טמאים. מכאן הסיקה בדעת זקני דרום ששוחטין וזורקין על טמא שרץ, ושאלה זו שנויה במחלוקת אמוראים בפסחים.

בנקודה זו פסקו הרמב"ם והסמ"ג שאין שוחטין על טמא שרץ, בסתירה לכאורה לפסקם על טומאה בציבור. יש אומרים שלדעתם הסוגיה כאן מתכוונת לומר שלדעת זקני דרום שוחטין וזורקין על טמא שרץ אחרי שכבר טבל, אבל מי שלא טבל – אין מקריבים עבורו, ואפילו אם היו רוב הציבור – אין טומאה זו נדחית, שכן הם יכולים לטבול ולהיטהר עד הערב.

מערכה נג. הקרבת קרבנותיו של טמא מת (כב,ב-כג,א)

ואין חיוב אכילה – יכול טמא מת לשלח קרבנו אף שלא יאכל ממנו. לעומתם, ריש לקיש ורמי בר חמא סוברים שטמא מת אינו משלח את פסחו, ואם שילח – אין זה מועיל אף בדיעבד, ועליו לעשות פסח שני.

שיטת רש"י: טמא מת משלח קרבנותיו

לשון הגמ' בדעת ריש לקיש: "ומה במקום שנטמאו בעלים בשרץ, שמשלחין קרבנותיהן... מקום שנטמאו בעלים במת, שאין משלחין קרבנותיהן". כמו כן בדעת זקני דרום אומרת הגמ', ש"מקום שנטמאו בעלים במת אין משלחין קרבנותיהן לכתחילה". מלשון זו ניתן להבין שטמא מת אינו משלח שום קרבן. אולם רש"י (כג,א ד"ה מפני שאמר) מפרש אחרת, שהגמ' מדברת על קרבן פסח בלבד, "דאילו שאר קרבנות – אין טומאת בעלים פסול בהן, אבל עושה פסח – אכילתו מעכבת". לאמור: אין כל מניעה להביא קרבן של טמא מת, אלא שבפסח יש דין מיוחד שאכילתו מעכבת (לדעת ריש לקיש), ולכן טמא מת לא יכול להביאו, כי לא יוכל לאוכלו. כך מסביר רש"י מדוע הברייתא המדברת על ריצוי הציץ בטומאת הגוף של הבעלים מוכירה רק נזיר ועושה פסח. לשיטתו מובן גם החילוק בין טמא מת לטמא שרץ: טמא שרץ משלח קרבנו, כי יוכל להיטהר עד ערב ולאוכלו. אולם קרבנות אחרים, שאפילו אם הם נאכלים על ידי הבעלים – אין עליהם חיוב אישי לאוכלם, רשאי גם טמא מת לשולחם לעזרה.

התורה מותר לשחוט ולזרוק על טמא שרץ, ולכן טומאת שרץ לא דחוייה בציבור. מה שפסק שאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ – הוא רק מדרבנן, שמא הטמא יפשע ולא יטבול (חק נתן כאן). אך כאמור, וכפי שהקשה בעצמו, הגמ' בפסחים (צ,ב) העלתה אפשרות לפרש כך את דברי רב, ודחתה זאת (וכן הקשה בליקוטי הלכות פסחים עמ' 14, זבח תודה ד"ה אבל).

החזון איש (זבחים סי' ד סק"ו) נקט להלכה שלא כרמב"ם: כל טומאת מגע נדחית בציבור, ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ.

סיכום

לדעת זקני דרום רק טומאת מת דחוייה בציבור, ולא טומאת שרץ. רבנו תם מסביר שגם לדעתם טומאת שרץ נדחית, אלא שלא יאכלו מקרבן הפסח, בעוד טמאי מת הותרו אפילו לאכול מן הפסח.

נאמר בתורה (במדבר ט,י-יא): "איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם, או לדורותיכם, ועשה פסח לה'. בחדש השני, בארבעה עשר יום בין הערביים יעשו אותו". התורה מלמדת שאדם שהיה טמא מת בזמן הקרבת הפסח, נדחה מפסח ראשון ועושה פסח שני, וקרבנו לא יוקרב בעודו טמא.

סוגיה זו מעוררת דיון כללי על הבאת קרבנותיו של טמא מת: האם זהו דין מיוחד בקרבן הפסח, בגלל שהפסח נועד גם לאכילה על ידי בעליו והטמא לא יוכל לאכול מן הקרבן, או שמא יש דין כללי, שאין מקריבין את קרבנותיו של טמא מת? בקרבנות הטעונים סמיכה שאלה זו חמורה יותר, שכן הטמא מנוע מלבוא למקדש ולסמוך על קרבנו ואם כן אפשר שאסור להקריבו ללא סמיכה, ועל כך ראה להלן מערכה קעג. מערכה זו עוסקת בשאלה היסודית יותר, האם ניתן להביא קרבנו של אדם שאיננו רשאי להיכנס למקדש.

מחלוקת האמוראים בסוגיה

בסוגיה מתבאר שלדעת זקני דרום, טמא מת ששילח את קרבן הפסח שלו ביד שליח שיקריב אותו במקומו – יוצא ידי חובתו בדיעבד. מה שנאמר בתורה שטמא מת נדחה לפסח שני הוא, לדעתם, רק לכתחילה, אבל בדיעבד יצא ידי חובתו בפסח ראשון. עוד מבואר בסוגיה, שלדעת זקני דרום אכילת הפסח אינה גורם המעכב בהקרבנו, בניגוד לדעה המקובלת¹. בפשטות דברים אלו תלויים זה בזה, שמאחר

לאכילה. תוס' כאן (כג,א ד"ה זקני) מבארים, על פי אפשרות אחת, שזקני דרום סוברים כר' נתן, ולדעתם הוא הכשיר בדיעבד אפילו אם האדם אינו ראוי לאכול.

1. בגמ' בפסחים (עח,ב) נאמר שלדעת חכמים אכילה מעכבת ולדעת ר' נתן אינה מעכבת, והגמ' אומרת שגם הוא מודה שבשעת ההקרבה האדם צריך להיות ראוי